

БАНКИ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

КРАВЧЕНКО А.С., К.Е.Н.,
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Охарактеризовано стан кредитно-інвестиційних портфелів банків. Відмічено основні тенденції розвитку інвестиційних операцій банків на фондовому ринку України.

The state of credit-investment brief-cases of banks have described. Basic progress of investment operations of banks trends have marked at the stock market of Ukraine.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Фондовий ринок є індикатором фінансово-економічного та політичного стану країни. На фондовому ринку відбувається трансформація капіталу між галузями економіки шляхом розміщення та обігу цінних паперів і похідних фінансових інструментів. Основними учасниками фондового ринку є емітенти, інвестори, професійні учасники та посередники. Зазначеними видами діяльності дозволено займатись банківським установам на фондовому ринку відповідно чинного законодавства згідно із Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» [3].

Аналіз основних досліджень та публікацій. Питанням банківської діяльності на фондовому ринку займалися: О.Д. Вовчак[1], Б.Л. Луців [5], А.М. Мороз [6] та інші. Разом з тим, ціла низка питань, пов'язаних з банківськими операціями на фондовому ринку, потребує подальших наукових досліджень.

Формулювання цілей статті. На основі фінансово-економічних показників діяльності банків на фондового ринку України, провести комплексний аналіз та виявити перспективи розвитку операцій банків з цінними паперами.

Виклад основного матеріалу дослідження. В світі відбувається поглиблення глобалізаційних процесів та розвиток міжнародних фінансових відносин. У сучасних європейсько-інтеграційних умовах України, щодо вступу в ЄС та зайняття нею чільного місця серед держав, що розвиваються, потрібно насамперед, підвищити фінансово-економічний рівень країни. Це досягається

шляхом оптимізації процесів на грошово-кредитному ринку, зокрема, що відбуваються на фондовому ринку. Одним із можливих способів оптимізації є застосування системи підходів до поліпшення ситуації на фондовому ринку України. Для цього необхідно оцінити стан операцій з цінними паперами та визначити надійність банківських установ, як найбільш авторитетних та ефективних учасників фондового ринку України. Банки мають потужний фінансовий апарат і є висококваліфікованими установами, які можуть здійснювати широкий спектр фінансових операцій, що впливатиме на підвищення ефективності процесів фондового ринку України.

За період з 2005 по 2010 роки спостерігалась тенденція збільшення загального обсягу операцій з цінними паперами, що свідчить про розвиток економіки та фондового ринку (табл. 1).

Таблиця 1

**Структура та загальний обсяг операцій з цінними паперами
розміщених на фондовому ринку України
за період з 2005 по 2010 роки, млрд. грн.**

Вид цінних паперів	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Акції	179.79	225.65	283.54	352.82	470.73	565.21
Державні облігації	27.32	40.85	59.86	62.49	98.99	354.12
Облігації підприємств	32.62	62.38	134.73	205.21	81.13	69.50
Облігації місцевих позик	2.23	2.85	4.31	2.20	0.66	0.50
Інвестиційні сертифікати	5.72	14.24	40.43	43.94	76.31	106.53
Векселі	133.12	142.23	212.64	191.84	268.76	316.11
Деривативи	2.02	0.26	0.15	0.27	0.10	0.15
Інші	20.94	4.32	18.65	24.65	70.58	125.66
Усього	403.8	492.8	754.3	883.4	1 067.26	1 537.79

* Джерело: складено за даними [2]

За досліджуваний період питома вага операцій з цінними паперами розміщених на фондовому ринку України за період з 2005 по 2010 роки показала (табл. 2), (рис. 1), найбільшу частку акцій, державних облігацій і векселів та найменшу частку облігацій місцевих позик і деривативів в портфелі цінних паперів. Така тенденція зумовлена надійністю та актуальністю визначених фінансових інструментів для сучасного стану економіки країни.

Проте, облігації підприємств мали найбільший обсяг в 2008 році і найменший в 2010 році, що свідчило про зниження довіри до емітентів такого виду цінних паперів, одним із факторів який спричинив таку ситуацію став вплив та наслідки світової фінансової кризи.

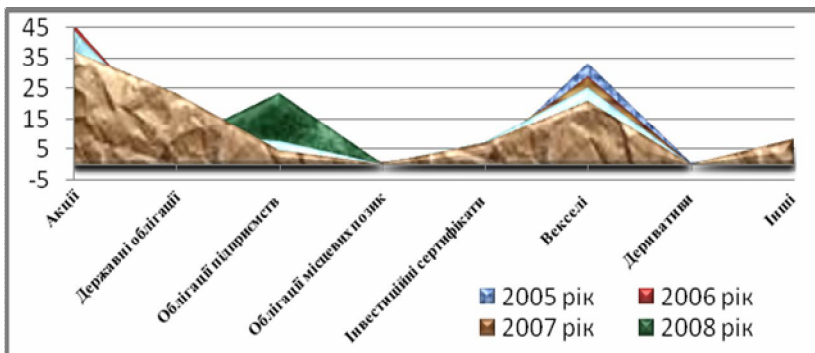
Проте слід зазначити, що до 90 % фондового ринку є закритим і операції з цінними паперами відбуваються в приватному режимі. Наприклад, в період з 2005 по 2010 роки часта операцій з цінними паперами на біржовому фондовому ринку складала від 4,07 % до 8,54% [2].

Таблиця 2

Питома вага операцій з цінними паперами розміщених на фондовому ринку України за період з 2005 по 2010 роки, %

Вид цінних паперів	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6	7
Акції	44.5	45.8	37.50	39.9	44.12	36.75
Державні облигації	6.7	8.3	7.9	7.08	9.3	23.03
Облигації підприємств	8.1	12.7	17.85	23.2	7.6	4.52
Облигації місцевих позик	0.6	0.6	0.6	0.2	0.05	0.03
Інвестиційні сертифікати	1.4	2.9	5.35	5.0	7.14	6.93
Векселі	33.0	28.7	28.2	21.7	25.17	20.56
Деривативи	0.5	0.05	0.02	0.03	0.01	0.01
Інші	5.2	0.9	2.5	2.8	6.61	8.17
Усього	100	100	100	100	100	100

* Джерело: розраховано за даними [2]

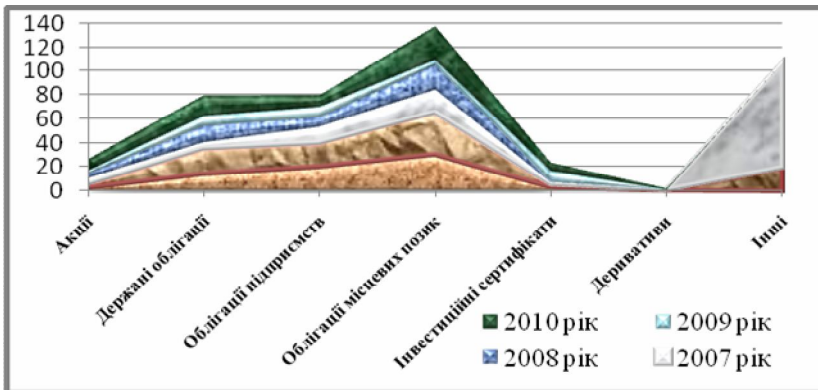

* Джерело: розраховано за даними [2]

Рис. 1. Питома вага обсягу цінних паперів розміщених на фондовому ринку України, млрд. грн.

Так протягом 2005-2009 років та зокрема 2010 рік, найактивнішими операціями з цінними паперами розміщеними на біржовому ринку, були такі операції, які характеризувались

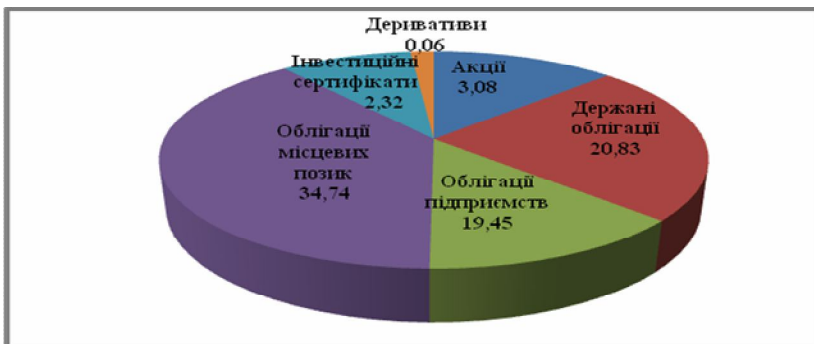
найбільшою відкритістю та доступністю для широкого загалу (рис.2,3).

* Джерело: розраховано за даними [2]

Рис. 2. Питома вага обігу цінних паперів на біржовому фондовому ринку України, %

Вирішення питання підвищення стійкості та ефективності цінних паперів, як важливого кредитно-інвестиційного інструменту оптимізації процесів фондового ринку України є універсалізація банківських установ, шляхом збільшення та розширення операцій з цінними паперами, як кваліфікованих та надійних фондових учасників.

* Джерело: розраховано за даними [2]

Рис. 3. Частка операцій з цінними паперами розміщених на біржовому фондовому ринку України, %

В період з 2005 по 2010 роки структура та загальний обсяг операцій з цінними паперами розміщених на біржовому фондовому ринку України, показала тенденцію до збільшення трансформації грошових коштів в цінні папери (табл. 3).

Таблиця 3

Загальний обсяг операцій з цінними паперами на біржовому фондовому ринку України, млрд. грн.

Вид цінних паперів	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6	7
Акції	4.48	6.95	13.61	11.82	13.54	52.71
Державні облігації	3.88	8.51	2.77	8.55	8.18	60.86
Облігації підприємств	6.54	12.13	17.36	16.61	7.07	6.71
Облігації місцевих позик	0.67	0.99	0.79	0.46	0.03	0.14
Інвестиційні сертифікати	0.18	0.33	0.43	0.20	7.14	7.14
Деривативи	0.68	0.09	0.05	0.12	0.05	3.73
Інші	0	0.05	0.13	0	0	0
Усього	16.43	29.05	35.15	37.76	36.01	131.29

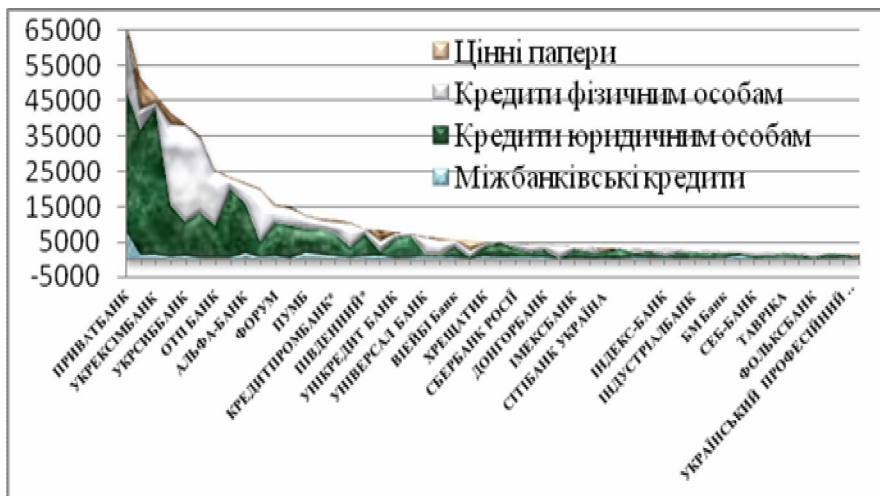
* Джерело: розраховано за даними [2]

За досліджуваний період найбільший обсяг випущених цінних паперів на біржовому фондовому ринку України мали, державні облігації та акції, найменший обсяг облігації місцевих позик та інші види цінних паперів, які не увійшли до представленої структури. Така тенденція відповідала, фінансово-економічній та політичній ситуації в країні та на світових ринках.

Банківські установи України є потужним кредитно-інвестиційним апаратом, які можуть відповідно чинного законодавства, здійснювати широкий спектр операцій на фондовому ринку, що з одного боку впливатиме на підвищення ліквідності, доходності та диверсифікації комерційних ризиків для банків, а з іншого впливатиме на систему ефективного функціонування фондового ринку.

Аналіз кредитно-інвестиційного портфелю (КІП) банків України за період з 01.01.2010 року по 01.01.2012 року показав (рис. 4,5), (табл. 4), що загальний обсяг КІП мав тенденцію до

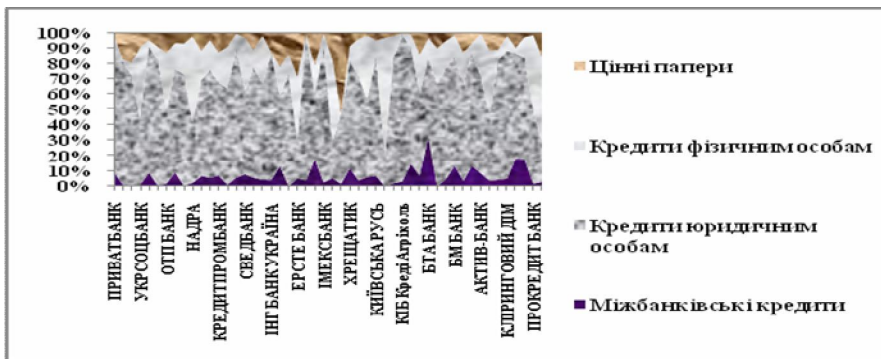
збільшення, в його структурі переважали кредити надані юридичним особам, на другому місці кредити надані фізичним особам, на третьому місці вкладення в цінні папери і на четвертому місці міжбанківські кредити.

* Джерело: розраховано за даними [8]

Рис. 4. Структура кредитно – інвестиційного портфелю банків станом на 01.01.2010 року, млн. грн.

Така тенденція свідчила, що цінні папери є важливим фінансовим інструментом капіталовкладень, що дозволяє отримувати істотні прибутки при контрольованих ризиках. В деяких випадках банки проводили дуже активну інвестиційну політику та мали найбільшу частку вкладень в цінні папери, порівняно з іншими операціями в кредитно-інвестиційному портфелі. Зазначену політику проводили: станом на 01.01.2010 року Родовід банк, Київ банк, Профін банк, Арма банк у якого в КІП були тільки операції з цінними паперами; станом на 01.01. 2011 року Сіті банк Україна, Астра банк; станом на 01.01.2012 року Сіті банк Україна [8]. Проте, інші банки займали також достатньо активну позицію на фондовому ринку України, що свідчить про перспективність наряду операцій з цінними паперами здійснювана відповідними інвесторами.

* Джерело: розраховано за даними [8]

Рис. 5. Структура кредитно – інвестиційного портфелю банків станом на 01.01.2011 року, %

Таблиця 4

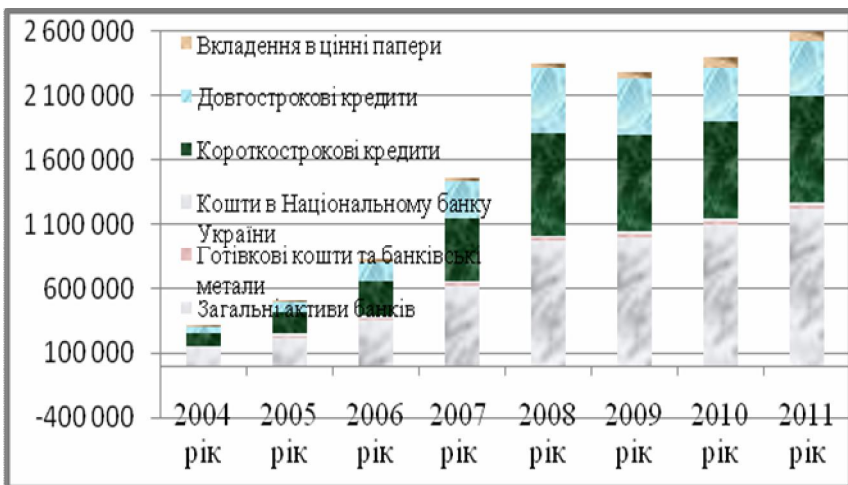
Структура кредитно – інвестиційного портфелю банків станом на 01.01.2012 року, млн. грн.

Банк	КІП	Міжбан- ківські кредити	Кредити юри- дичним особам	Кредити фізич- ним особам	Порт- фель ЦП	Пит. вага ІП, %
Всього	438615	24345	372213	87510	42367	100
Приватбанк	100987	4157	94888	23860	279	0,6
Ощадбанк	63211	611	53500	3953	13503	31,8
Промінвестбанк	30467	1276	28022	793	2593	6,1
ВТБ	28552	717	28022	3334	1828	4,3
Укросоцбанк	27089	116	16622	15566	2967	7,0
ПУМБ	23409	4782	13854	4605	4322	10,2
Альфа-банк	19596	2019	16857	4880	1341	3,2
Отп банк	19517	269	12920	6862	2600	6,1
Фінанси та кредит	16781	143	13721	3322	1330	3,1
Дельта банк	15558	1456	9029	5937	3210	7,6
Сбербанк Росії	13853	155	13708	1229	1439	3,4
Брокбізнесбанк	12690	1467	9225	2302	426	1,0
Укргазбанк	12330	3337	11151	2505	3695	8,7
Кредитпромбанк	9834	587	8688	2170	716	1,7
Фінансова ініціатива	8557	332	9555	9	78	0,2
ІНГ банк Україна	8546	234	7721	96	847	2,0
Південний	8357	484	7834	619	17	0,0
Форум	6732	232	6562	3361	771	1,8
Імексбанк	6297	463	6236	408	0,01	0
Ваб (vab)	6252	1508	4098	1699	405	1,0

* Джерело: розраховано за даними [8]

За період з 2004 по 2011 роки обсяги кредитно-інвестиційних портфелів банків України помітно збільшувались, істотно підвищилися обсяги вкладень банківських установ в цінні папери, окрім першого посткризового року (рис. 5).

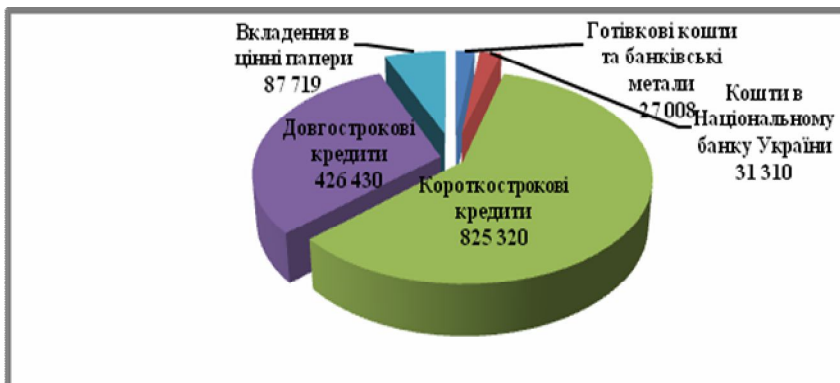
Фондовий ринок потребує вдосконалення нормативно-правової бази, розвитку організаторів торгів. В теперішньому часі діють десять фондових бірж, як організатори торгів, серед найбільших є «ПФТС» – 37,7 %, «Перспектива» – 33,5 %, Українська біржа – 27, питома вага фондових бірж представлена у загальному торговому обсязі на 2011 рік [3].

* Джерело: розраховано за даними [7]

Рис. 5. Основні тренди активних операцій банків України за період з 2004 по 2011 роки, млн. грн.

Комерційна діяльність банківських установ, спрямована на перерозподіл грошових коштів між різними секторами економіки, для одержання доходів та дотримання безпеки кредитно-інвестиційних вкладень для запобігання фінансово-кризових явищ. Така банківська політика досягається шляхом обґрунтованого вибору позиції («агресивної» або «консервативної») та через диверсифікацію активних операцій.

* Джерело: розраховано за даними [7]

Рис. 6. Частка активів в кредитно-інвестиційному портфелі банків станом на 01.01. 2012 року, млн грн.

Висновки. Аналіз тенденції інвестиційної діяльності банківських установ показав: з фінансової точки зору підвищення ліквідності та дохідності як банків так і учасників фондового ринку, з економічної точки зору кваліфікованість, надійність та ефективність ролі банків як учасників фондового ринку України.

Подальші дослідження слід проводити, щодо аналізу ролі інших учасників фондового ринку.

Література.

1. Вовчак О.Д. Банківська інвестиційна діяльність в Україні / О. Д. Вовчак. – Львів : Вид-во Львів, 2005. – 544 с.
2. Загальний огляд фондового ринку України за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://www.bank.gov.ua>>.
3. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://www.zakon.rada.gov.ua>>.
4. Звіт державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України за комісії з цінних паперів за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://dn.ssmc.gov.ua>>.
5. Луців Б.Л. Інвестиційний банківський портфель / Б. Л. Луців. – К. : Лібра, 2002. – 192 с.
6. Мороз А.М., Савлу М.І. Банківські операції : підручник. – 2-ге вид. та доп. / за ред. А. М.Мороза. – К. : КНЕУ, 2002. – 476 с.
7. Основні показники діяльності банків України на 01.01. 2012 року [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://www.bank.gov.ua>>.
8. Структура кредитно-інвестиційного портфелю банків [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://www.bank-ua.com>>.